

אמר רבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, עכ"ל.¹ תשובה פירושו תיקון המידות, ומעשים טובים כפשוטו, ובמילים אחרות אמר רבא תכלית התורה להיות טובים ומטיבים.

אמר רב לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות, וכי מה אכפת להקב"ה שיאכלו ישראל בלא שחיטה שיהא ישראל נוחר ואוכל ושוחט מין הצוואר מן הירד? תדע שלא נצטווה השחיטה הזו אלא כדי לצרף את ישראל, כי לעתיד לבא עושה סעודה לצדיקים מן הבחמה ולוויתן ואין שם שחיטה, עכ"ל.² "לצרף את ישראל" פירושו להוציא את כל הרע ורצון לקבל, ולהפוך אותנו להיות אנשים טובים שרק מטיבים ומשפיעים.

אמר הקב"ה לישראל חייכם כל החכמה וכל התורה דבר קל הוא, כל מי שמתיירא אותי ועושה דברי תורה כל החכמה וכל התורה בלבו, עכ"ל.³ מכאן לומדים שעל מנת לקבל את התורה במתנה פשוט צריכים לירא אותו וללכת בדרכיו.

עוד מצאנו בחז"ל⁴ בעניין הגר שהתגויר ורצה ללמוד "כל התורה כולה" על רגל אחד וז"ל: בא לפני הלל גייריה, (וגייר אותו) אמר לו "דעלך פני להברך לא תעביר" זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא זיל גמור, עכ"ל. מכאן לומדים שמטרת לימוד התורה זהו לא להזיק לזולת, וזהו מצד הסור מרע'.

ועוד אמרו ז"ל⁵ "ואהבת לרעך כמוך" – אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, עכ"ל. מכאן לומדים שמטרת הלימוד הוא להגיע לאהבת הזולת, וזהו מצד העשה טוב'.

מאי דכתיב "אחרי ה' אלהיכם תלכו" וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא כבר נאמר "כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא!" אלא להלך אחר מידותיו של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים דכתיב "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" אף אתה הלבש ערומים. הקב"ה ביקר חולים דכתיב "וירא אליו ה' באלוני ממרא", אף אתה בקר חולים. הקב"ה נחם אבלים דכתיב "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו", אף אתה נחם אבלים. הקב"ה קבר מתים דכתיב "ויקבר אותו בגיא", אף אתה קבור מתים, עכ"ל.⁶ והיינו כנ"ל, ה' רוצה שנדבק במידותיו, והיינו שנהיה טובים ומטיבים עם הזולת.

ועוד⁷: אבא שאול אומר (שמה שנאמר בפסוק "זה אלי...") ואנוהו" הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום. והיינו כנ"ל.

¹ ברכות יז

² תנחומה, שמיני על פסוק "וידבר ה' אל משה לאמר זאת החיה אשר תאכלו"

³ מדרש רבה פ' וזאת הברכה.

⁴ שבת לא.

⁵ ת"כ ויקרא יט, יח.

⁶ סוטה יד.

⁷ שבת קלג:

ועוד אמרו ז"ל 'דרך ארץ קדמה לתורה'⁸, וידוע שדרך ארץ פירוש תיקון העשיה והנפש והמלכות, שהיא כנ"ל בדברי רח"ו שורש המידות ויסודן, ולפי מידותיו של האדם התורה מתקבלת אצלו.

שמעון בנו אומר [...] לא המדרש עיקר אלא המעשה, עכ"ל.⁹ דהיינו כל מטרת הלימוד הוא להביא אותנו למציאות שנקיים את מה שלומדים, והיינו לומדים את דרכי ה' ודרכי התורה שדרכיה דרכי נועם, ואיך להיות טובים ומטיבים כנ"ל, וזה לא התכלית, אלא התכלית הוא ההשפעה וההטבה בפועל בגופו.

ועוד אמרו 'חָבֵל עַל מָאֵן דִּלִּית לָהּ דְרָתָא ותרעא לדרתא עביד'¹⁰, תרגום: חבל על מי שאין לו דירה (רש"י פירש שר"ל יראה), ושער לדירה עושה, והיינו שלומד תורה ואין לו יראה, כי התורה היא השער להגיע ליראת ה', ע"ש. ויראת ה' היא מידת הגבורה, בבחינת 'איזהו גיבור הכובש את יצרו', ר"ל שאינו מוזיק לבריאות ואדרבה מתגבר כדי לעשות טוב לעולם.

ועוד אמרו ז"ל 'רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת הטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת הטאו אין חכמתו מתקיימת'¹¹, והיינו כנ"ל כי המטרה היא לא החכמה, אלא לימוד חכמת התורה היא על מנת שנגיע ליראת ה' ותיקון המידות, והיינו שנפחג מלהזיק לעולם, ונתגבר להיות טובים ומטיבים.

ועוד: דבר אחר "בראשית" אל תקרי בראשית אלא 'ברא שית', מלמד שלא ברא הקדוש ברוך הוא את העולם אלא בשביל שלשה שנקרא ראשית. ואלו הן: תורה ישראל ויראה. תורה מנין? דכתיב (משלי ה, כב) "ה' קנני ראשית דרכו", ואין "דרכו" אלא תורה שנאמר (שם ג, יז) "דרכיה דרכי נועם" אלו תורה נביאים וכתובים. "וכל נתיבותיה שלום" אלו מדרש הלכות ואגדות. ומנין שישראל נקראו ראשית? שנאמר (ירמיה ב, ג) "קדש ישראל לה' ראשית". ומנין שהיראה נקראת ראשית? שנאמר (תהלים קיא, י) "ראשית חכמה יראת ה'", מכאן שגדולה יראה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מכל חכמה ובינה שבהן ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, שנאמר (איוב כה, כח) "הן יראת ה' היא חכמה", ואין 'הן' אלא אחת, שכן בלשון יון קורין לאחת 'הינה'. ומנין שברא הקדוש ברוך הוא את העולם בחכמה ובינה? שנאמר (משלי ג, יט) "ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה", עכ"ל.¹² והדברים לא צריכים יתר ביאור, מפורשים וצועקים הם, אין שום מטרה להיות "למדן" לשם למדנות, כי כל מטרת הלימוד הוא להדבק במידותיו של ה', ליראה ולאהבה אותו וכו'.

⁸ ויקרא רבה, ט', ג'.

⁹ פרקי אבות פ"א משנה יז

¹⁰ שבת לא:

¹¹ פרקי אבות פ"ג משנה ט'

¹² סדר רבה. ועוד אותיות דר"ע נו"א אות ב'. ועוד מס' אצילות עמ' א-ב. ועוד ב"ב קסד: ושבת לא:

ועוד¹³: אליהו בן בן, פתח (התחיל לדרוש): כתיב (תהלים כה, יד) "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם", מהא אוליפנא (מזה הפסוק לומדים) שאין הקדוש ברוך הוא מגלה סודיו כי אם ליראיו, שאפילו אדם מישראל למד מקרא משנה תלמוד ואגדה ותוספתות, ואין בו יראה, לחינם צלל במים אדירים, וכל מה שטרח לחינם טרח (כי להדבק בה' ר"ל להדמות למידותיו, ובפרט למידת הגבורה – יראת ה'). כל מי שהוא ירא שמים, רודף אחר נסתרות ומעשה מרכבה שהוא עיקר החכמה והדעת, שנאמר (שם קיא, י) "ראשית חכמה יראת ה'", תרים נחשת וחרב של ברזל היראה, ואין מפחד מכל שנאמר (ישעיה לג, יד) "פחדו בציון חטאים", הא ירא חטא לא יפחד, לפי שהשכינה מקשקשת לפניו ושומרתו (ר"ל תיקון ספירת הגבורה שנפלה לעולמות בי"ע, כי הגבורה – יראה, וכאשר צדיק ירא מלעשות הפך רצון ה', זה נקרא שהעלה את מידת הגבורה – יראה – לאצילות שר"ל למאציל, ולכן מפחד רק מה' ולא מהברואים, כי הברואים הם לבושים של המאציל, כי בשורש "אין עוד מלבדו", וכולם כאין לפניו, ולכן מי שיראה מאדם ומחיות או חפצים – זה נקרא שיש לו יראה נפולה בעולמות בי"ע, ועיין בהרחבת הדברים בפרק המיוחס לתיקון ספירת הגבורה. ואז...) ומגלין לו סודות נעלמות, הוי "סוד ה' ליראיו", ואומר (איוב כה, כח) "הן יראת ה' היא חכמה וסוד מרע בינה". (כי הבינה היא שורש הגבורות, והגבורה ר"ל דחיית האור של תענוגים שיכול לקבל האדם על מנת לקבל, לכן הבינה היא בבחינת צמצום וגבורה, ובבחינת סוד מרע, ונבאר כל זה בהרחבה בהמשך הספר בעזרת האל ברוך הוא).